

Onzichtbaar met een kluwen van rechtswaarborgen

Studiedag dossier 'binnen(ste) buiten'

Rechtswaarborgen voor minderjarigen in detentie doorgelicht

3 juni 2010, Vlaams Parlement

10u – 16u20

Onzichtbaar

Verontrustende toename van plaatsen in detentie

In 10 jaar tijd stijgt het aantal detentieplaatsen voor jongeren verontrustend. Voor Vlaamse jongeren zijn er nu 283 plaatsen, met een uitbreiding tot 408 plaatsen in het vooruitzicht. Dit terwijl de jeugdcriminaliteit volgens het Nationaal Instituut voor Criminologie en Criminalistiek (NICC) niet gestegen is.

Internationale standaarden stellen bovendien dat vrijheidsberoving van jongeren enkel als uiterste maatregel en zo kort mogelijk mag.

Onzichtbaar en kwetsbaar, dat rechtvaardigt extra zorg voor de naleving van internationale standaarden

Jongeren die opgesloten worden in een gemeenschapsinstelling of in een jeugdgevangenis zitten in een zeer afhankelijke en kwetsbare positie. Er is weinig inkijk. Ze zijn onzichtbaar voor de samenleving. Bezoekmomenten en contacten met de buitenwereld zijn sterk begrensd.

Internationale vereisten naleven is een minimum om onzichtbare jongeren de rechtswaarborgen te bieden waar ze als mens en als minderjarige recht op hebben.

Het Kinderrechtencommissariaat ging zelf op onderzoek. Het bezocht de gemeenschapsinstellingen en de jeugdgevangenis Everberg en sprak met geplaatste jongeren en directie. In het gesloten federaal centrum Tongeren kreeg het Kinderrechtencommissariaat een rondleiding.

Een kluwen van rechtswaarborgen

Andere wettelijke rechtswaarborgen voor dezelfde jongere afhankelijk van de instelling waar hij belandt

Het Kinderrechtencommissariaat stelt een enorme variatie in rechtswaarborgen vast voor Vlaamse jongeren die opgesloten worden.

Een uit handen gegeven jongere in **Tongeren** kan een beroep doen op de Wet Interne Rechtspositie Gedetineerden (Wet Dupont). Die **wet** regelt het volledige statuut en aldus ook de rechten van de gedetineerde tussen de muren. Een **Commissie van Toezicht** ziet in principe toe op de uitvoering en het respecteren van die rechten. Wettelijk gezien heeft een uit handen gegeven jongere in Tongeren de meeste rechtswaarborgen.

Een jongen in **Everberg** krijgt iets minder formele rechtswaarborgen.

Zit een jongere in de **gemeenschapsinstelling**, dan kan hij amper rekenen op specifieke wettelijk geregelde rechtswaarborgen. Rechten worden **toegekend of ontzegd via huisregels**: hoe vaak hij bezoek mag krijgen, hoe vaak hij mag telefoneren, wanneer hij van zijn recht op onderwijs mag genieten, welk soort sancties er zijn en waarvoor hij gesanctioneerd kan worden. Er is geen specifieke commissie van toezicht en evenmin een specifieke klachtendienst.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor een duidelijke en wettelijk omschreven rechtspositie voor alle minderjarigen in detentie.

Geen externe controle: nood aan onafhankelijke regelmatige inspectie van de instellingen

Internationale standaarden benadrukken het belang van regelmatige inspecties door de overheid zelf én door een onafhankelijk orgaan zoals een comité van rechters.

Voor de gesubsidieerde privévoorzieningen voorziet de Vlaamse overheid inspectie. Voor eigen winkel, de gemeenschapsinstellingen is niets voorzien. Wie ziet toe op de toepassing van de rechten van jongeren?

Het centrum in Everberg zou elk jaar geïnspecteerd moeten worden door een Evaluatiecommissie. In de praktijk ligt de commissie sinds 2007 stil.

Amper toezicht- en klachtmogelijkheid: ook voor minderjarigen moet een onafhankelijke commissie van toezicht opgericht worden

Er is geen specifieke klachtendienst voor jongeren in detentie.

Het huidige klachtrecht voor geplaatste jongeren is zeer beperkt. De Jo-lijn is een externe klachtendienst die voor alle jongeren in de Bijzondere Jeugdbijstand geldt. Doch ze kan enkel optreden binnen de lijnen van het klachtendecreet en heeft weinig slagkracht als het gaat over de bejegening van de jongere.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor de oprichting van een Commissie van Toezicht, naar voorbeeld van de volwassenen (en ook geldig voor uithanden gegeven jongeren in Tongeren). De Wet Interne Rechtspositie Gedetineerden schrijft aan deze commissie onder andere deze functies toe: toezien op de bejegening van de gedetineerde en de naleving van de voorschriften, bemiddelen tussen directie en gedetineerden, advies geven aan onder andere de minister en een jaarrapport opstellen. Zo'n commissie kan ook als onafhankelijke dienst de jongeren geregeld bezoeken. Worden hun rechten niet gerespecteerd, dan kunnen ze bij de commissie klacht indienen.

Nood aan transparant sanctiebeleid: welke sancties gelden voor welke overtredingen?

Jongeren krijgen in een instelling verschillende soorten sancties: straf schrijven, schoonmaken, kamerarrest, afzondering, isolatie. De ene begeleider legt sneller kamerarrest op dan de andere. Ook de duur van afzondering toont veel variatie.

In het licht van de internationale regelgeving pleit het Kinderrechtencommissariaat voor duidelijke regelgeving en voorschriften die de gesanctioneerde jongeren minimale rechtswaarborgen bieden. Jongeren moeten weten welke sancties voor welke overtredingen gelden. Ze moeten weten wie een sanctie kan opleggen, waar ze een klacht kunnen indienen. Ook moet de aard en de duur van een sanctie duidelijk zijn.

Bezoek als recht: formalisering is nodig

Het recht op contact mag niet afhangen van de gebruiken van de instelling.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit ervoor om de contactmogelijkheden maximaal te benutten. Een tweede of derde bezoek per week van dezelfde ouder moet overal mogelijk zijn. Een garantie voor het recht op telefooncontact voor elke jongere en een mogelijkheid tot contact via e-mail is nodig.

Enkel in het belang van de minderjarigen of bij rechterlijke beslissing kan contact of bezoek beperkt worden.

A priori afzonderen is in strijd met internationale normen: onthaalfase vraagt bijsturing

Onthaal start voor elke jongere stevast met afzondering: een tweetal uren in de cel en daarna 3 tot 4 dagen in afzondering op kamer in een eerste fase van de onthaalleefgroep in de gemeenschapsinstellingen, tot een halve dag in afzondering op kamer en dan naar de gewone leefgroep in Everberg.

Naast informatie geven en inwinnen staat het opbouwen van een veilige werkrelatie tussen de jongere en de instelling centraal tijdens het onthaal.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit, in het kader van internationale normen, om het onthaalgebeuren grondig bij te sturen. A priori toepassen van afzondering kan niet. Onthaalleefgroepen moeten kleinere, beter werkbaar en overzienbare eenheden worden. Het leefgroepgebeuren kan dan sneller starten. En jongeren kunnen hun rechten gerespecteerd zien.

Onderwijsinspectie blijft wet, expertise is nodig

Gezien de variatie in leeftijd en onderwijsniveau en de korte verblijfsduur is onderwijs geen eenvoudige opgave. Sommige jongeren kennen geen Nederlands of genoten amper onderwijs. Instellingen organiseren onderwijs, maar niet elke jongere volgt 28 uren per week les.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit voor een sterker engagement vanuit het departement Onderwijs. De diversiteit en complexiteit maken extra onderwijsexpertise noodzakelijk. Het Besluit Leerplicht in Gemeenschapsinstellingen stelt dat het departement Onderwijs één keer per jaar langskomt. In de praktijk blijkt dit niet te gebeuren.

Nood aan minimumvereisten voor infrastructuur en faciliteiten

Internationale standaarden leggen minimumvereisten op voor jeugdinstellingen: ruim genoeg, goed verlicht, infrastructuur voor ontspanning en leefgroepsgebeuren, bibliotheek,... Vlaanderen legt privé-instellingen terecht kwaliteits-, veiligheids-, en bouwtechnische vereisten op. Voor de gemeenschapsinstellingen en de jeugdgevangenissen is er geen specifieke regelgeving.

Het Kinderrechtencommissariaat bezocht de jeugdgevangenis in Tongeren (ex-museum). Er zijn onvoldoende gemeenschappelijke ruimtes, geen overdekte sporthal, geen ontspanningslokaal of refter. Jongeren moeten bijna altijd op cel blijven. De infrastructuur laat geen leefgroepsgebeuren toe. Hoe zeer de directies en het personeel ook hun best doen, de rechten van deze jongeren zijn door gebrekkige infrastructuur bij voorbaat structureel geschonden.

Nood aan een duidelijke rechtspositie voor minderjarigen in detentie

Er is dringend nood aan duidelijke rechtswaarborgen voor minderjarigen in detentie. Een rechtspositie moet geëxpliciteerd worden die voor alle minderjarigen in detentie geldt. Minderjarigen moeten weten waar ze aan toe zijn. Hun rechten moeten duidelijk zijn.

Einde bericht

Voor een **interview** met de kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen of één van de auteurs van het dossier Leen Ackaert neem contact op met het Kinderrechtencommissariaat 02/552.41.06. of **0473/98.04.09** (Hilde Cnudde, communicatieverantwoordelijke) of 02/552.98.00 (sekretariaat) Hilde.cnudde@vlaamsparlement.be

Het dossier 'binnen(ste) buiten' brengt het kluwen van rechtswaarborgen voor jongeren in detentie naar buiten.

- toetst de interne regelgeving van de instellingen aan de internationale rechtsnormen.
- geeft getuigenissen van jongeren over hoe ze hun recht beleven op onderwijs, gezondheid, vrije tijd en menswaardige behandeling in detentie.

Voor elke rechtswaorborg formuleert het Kinderrechtencommissariaat standpunten en aanbevelingen.

Downloadbaar op: www.kinderrechten.be

Achtergrondinformatie

Het dossier gaat over de **meest gesloten settings** waar Vlaamse jongeren geplaatst worden.

Plaatsing door de jeugdrechter in:

* **De twee gemeenschapsinstellingen** (Vlaamse gemeenschap)

Campus De Kempen te Mol bestaande uit:

- De Hutten (40 gesloten plaatsen voor jongens)
- De Markt (72 open plaatsen voor jongens; 10 gesloten plaatsen voor meisjes (woonunits))

Campus De Zande in Ruiselede bestaande uit:

- Ruiselede (54 open plaatsen en 26 gesloten plaatsen voor jongens)
- Beernem (30 gesloten plaatsen en 10 open plaatsen voor meisjes)

* **Centrum De Grubbe in Everberg** (federale instelling met pedagogische omkadering georganiseerd door de gemeenschappen) 24 plaatsen voor Vlaamse jongens; plaatsing wanneer ze feiten pleegden én er geen plaats is in de andere instellingen, maximale verblijfsduur 2 maanden en 5 dagen.

Jongeren tussen 16 en 18 jaar die bepaalde feiten pleegden, kunnen door de jeugdrechter uitzonderlijk uit handen gegeven worden. Ze worden dan berecht als volwassenen. Deze jongeren kunnen in het **gesloten federale centrum in Tongeren** (17 plaatsen) opgesloten worden.